

Ан-Лиз Гробејши

ЛИВИЈАНА У АПРИЛУ

Јогунаста жутиловка око главе!

Сунце пљеска из све снаге у том меденом дану, прибија се уз ново зеленило дрвећа, скакуће по врговима у којима расту нарциси и лале с образима толико црвеним као девојчице које су предуго трчале! Једно небо, тако великодушно плаво, магнетски плаво, да нас подиже са земље, да бисмо чинили велике ствари, да бисмо надмашили себе, Ливијана

— а она вреба: још ништа ...

Да, треба то учинити, једну велику ствар, не посустати, као да те пролеће гура с леђа! ... Он треба да зна да она не дели њихова мишљења, да се често стиди уместо њих, потруде се они да она (улизица!) то добро осети

— он увек долази оданде ...

Одавде, од подножја брежуљка, док хода с њим до школе, она ће таман имати времена да му каже (попне се, скрене, пође тротоаром све до главног улаза), а још ако јој пође за руком да се успентра уз степениште с њим, право до учионице, онда ће моћи да прича о једној или две ствари, о рату који се непрестано води тамо, у тој изворној земљи хришћанске поруке ... Можда ће чак стати да расправљају, сигурно ће он пожелети да се заустави и боље је саслуша.

Није ли савршен дан да му се обрати? Овај скок природе унапред, крошње као змајеви од хартије, губе се у небу. Учипити као они, Ливијана, казати своју истину, рећи шта осећаш, и та жутиловка, ти тако запосни грмови форзиције, господине, морам да вам кажем, на сваком часу, они су без трунке поштовања ...

— а шта ако је прошао другим путем?

Бити као тај дан и црпети велику инспирацију: Не, ви то не радите узалуд, ја вас увек слушаам врло пажљиво ... Како ли се само он осећа усамљено кад напусти учионицу, ову или неку другу, сигурно је слично, бука, глуше шале, изазивање, грохотан смех, стварно се стиди (хе, улизица!) неправедни су, а он је тужан што није успео да их дирне у срце ...

Жута преовлађује у том дану, жута форзиција, жути нарцис, жута лала у вргу, и зид, још жут од ових биљака ... Бити, Ливијана, као ово цвеће с камењара: закачити своје мало корење за тако мало земље, уденути се у пукотину — и одржати се, и цветати! Потврђивати Његову љубав, преносити Његову Реч, постојати свом својом вољом да се остане (чист?) усред те прљавштине (Мона, цмаче се са оним типом у претесним фармеркама, а кад се неко усуди да каже да воли неки час и профу: улизица!), да, Ливијана, ти која предузимаш хиљаду мера да не би згазила мраве на стази (што ћете ви урадити до најмањег ...) и што савлађујеш своје гађење узевши наука у марамицу не стежући пуно да би га избацила кроз прозор уместо да га згњечиш (ура!) и то клицање кад је буба жива баш иза твоје ноге ... И госпођа Вито, од прошле седмице, која каже да је издаје снага и, тамо исто ...

— чело се озарило: ево га!

Не треба да изгледа баш толико приметно да га чека, треба корачати полако ка врху улице.

— Полако, он ће је убрзо сустићи, у сакоу је: пролеће је! И његова мала торба под мишком, сасвим мајушна, само полако.

— Здраво, Ливијана — рече он пружајући јој руку. — Јеси ли добро?

— Да ...

— Баш је леп дан, зар не? Волиш ли пролеће?

Ходају раме уз раме, он хода брзо, звук његових ђонова удара у асфалт главе, ускоро ће бити на врху: треба почети без оклевања, жутог сунца пуне су очи, добро осетити тежину речи која се вага у сувим устима.

— Хтела сам ... — рече она.

— Шта си хтела? — одврати он.

Још мало па ће скренути иза угла у врху улице и ући.

— Господине, хтела сам да вам кажем да се често стидим понашања мојих другова у току часа, њиховог непоштовања према вама (штекерка!) али ја ...

Не окреће се ка њој, гледа право пред собом; из профила му истурен велики нос, усне добро склопљене једна на другу, коса која се врло рано проредила на предњем делу, не треба одустајати сада.

— Али ја вас слушаам врло пажљиво. Чак могу да вам кажем о чему сте говорили прошлог уторка: „Око за око, зуб за зуб”. Добро сам разумела да то не треба схватити дословно, објаснили сте да то уопште није наивни позив на освету, већ да ако сте неком ископали око, онда треба да му служите уместо ока, да му пружите своје да бисте га водили ... Сигурна сам да нема никога у одељењу ко би могао ово да вам понови, хе, глупаци! ...

Он хода право испред ње, с Адамовом јабучицом ослоњеном на чвор кравате, правећи крупне кораке дугачким ногама; треба се упусти-ти даље у разговор.

— Хтела сам да вам кажем да ви не причате узалуд, не ... ах светлости што се обавијаш свуда око мог тела! ах речи бучне жуте!

— Да је за мене то што кажете важно ... ах животе, ах клицо!

— Да зрнце које сејете ниче бар у мом срцу ...

Овај пут, окреће главу ка њој. Чуо ју је.

— И онда покушавам да спроведем у дело у мом свакидашњем животу оно што ви кажете. Рецимо, ове недеље, у нашој кући има једна стара жена, госпођа Вито, за коју се не може рећи да је великодушна према осталима, али ја се ипак понудим да јој помогнем, никад се не зна какви ћемо бити кад остаримо. Ове седмице ишла сам да јој чистим прозоре на кухињи и кад ми је рекла да је напушта снага, ја сам јој одговорила: Али Бог вас никад неће напустити!

Овог пута, он је гледа, нетремице, дирнула га је њена доброта. Можда је и он поносан на њу и њен рад код њега? Ура! Прелива се жу-та и плава пролећна светлост у стакленим вратима главног улаза и ево већ виде свој одраз у стаклу, њихове две силуете с плавим ореолом иду лицем, потом се њишу све до тамног хола као наједном гурнути у огромну угашену пећницу... Али зенице се прилагођавају (групице ђака које базају) и она: док му показује да је она неко ко размишља о значај-ним стварима, говорећи му такође о сумњама, схватиће он да она не же-ли да га увреди већ само да разговарају, не као ови ...

— Знате, ипак има тренутака када посумњам у Његову Љубав према људима: кад само помислим на све те неправде широм света, те патње, те људе који умиру од глади, апартхејд, те ратове ...

И брзо, пре него што он одговори:

— Али знам добро да, у *Сйаром завейу*, Јов пролази кроз ужа-сне муке а ипак одбија да се окрене против Бога и кад његово искуше-ње дође до краја, он је награђен својом Вером.

Добро, одлично. Он је гледа. Наставља да хода. А она види да ју је он схватио озбиљно и да није узалуд причала: у његовом погледу има захвалности.

Затим се зауставља. Узбуђен је и тражи речи ...
— Ливијана — почиње он гледајући је испод грла ...
„Реч за реч” — мисли она сва срећна: Зар му усне не дрхте од узбуђења?
— Ливијана, да ли си већ почела да носиш грудњак?

ДУЛЧИЈА НА КРАЈУ ВЕЧЕРИ

Била је цвећарка. Имала је деветнаест година.

Има од онда већ неколико месеци. У међувремену, на северној падини по којој је снег развлачио своја стопала, трава је лепо никла, цветови су пропупили на обронцима. Ескадриле ластва су опет почеле да круже. На јужној падини, сунце је облило прејаким зрацима долину, морећи усеве жеђу.

Између две падине, теснац повија леђа.

Живела је у Винџерџуру. Звала се Андреја.

Зашто вам све ово причам?

Кад овде све иде глатко, све цвркуће, све се креће, све тече?

За Нову годину, она се заљубила.

Јесам ли вам рекла да је имала деветнаест година?

С деветнаест година сам ја, Дулчија, најпре наишла на ужас. Моја вера у људе била је пољуљана у сваком погледу. Наравно, и за мене је постојала љубав. Волела сам га — била луда за њим. А он је стајао пре-
да мном с кошуљом закопчаном до грла ... Ствари су остале на томе. Никада ме није загрлио. Дуго сам била у царству патње.

Она, Андреја, била се заљубила у једног кувара који је имао двадесет и једну годину. Да би му изјавила љубав, писала му је љубавна писма.

Ја се нисам усуђивала да му пишем ... У сваком случају, биле су то послератне године. Имали смо преча посла. И ужас: с деветнаест година, морала сам да схватим како су цивилизовани људи (не они „дивљаци” из далеких крајева, који немају ни исто образовање ни исте вредности као ми, не они), људи нама сасвим блиски, у културној традицији која је створила све оно што сам највише волела — музику Баха, Бетовена, Брамса, Шуберта, Шумана — бића попут вас и мене, могла да приону на крајње монструозан задатак, с најчистијом савешћу на свету и жељом да добро обаве посао, да уложе сву своју енергију, своју вештину, за истребљење. Не говорим само о педесет милиона цивила и војника збрисаних с мапе ратом који су започели, већ и о оних шест ми-

лиона Европљана — пре свега Јевреја, Цигана, хендикепираних или супротстављених — које су Немци успели да преместе с једног краја континента на други да би их уништили а да се други народи нису дигли да спрече тај ужас ...

Срећом, не може се тако неизмерно страдање шест милиона људи спровести једно по једно: то су само бројке! Али толико обиље метода којима су се послужили за једну такву потребу истребљења читавог народа отргло ми је у једном маху сву наду у човечност ...

Како да вам дочам Андреју, са њеном љубавном причицом, у поређењу с оваквом Причом?

Писала је кувару љубавна писма. Једанпут му је понудила и пайку од чоколаде. А он је шу девојку смањирао досадном и њене љубавне изјаве гњавајорским.

Међутим, живот се нарочито састоји од бића која воле бића која их не воле! Ствари су ту могле да се зауставе — као за мене.

Северна падина тек што се изборила са својим мртвима. Југ је већ грцао под својим голим жетвама. Глад, беда, незнање боравили су у екваторској шуми, дунгли, савани, пустињи, висоравни или шикари. С двадесет година сам отишла, мислећи да ако овде више нема наде, биће је, ако ништа друго, можда тамо ...

Али шта да кажем о годинама које су уследиле?

Ни тамо нигде наде. Требало је хитно учинити макар нешто. Видела сам да се и ту спрема толико ратова. Видела сам неколико пута како од глади умире читав један народ. Лакше, животе, лакше! ... Тамо где је било обрадиве земље, насиљем су је засејали, а сељани побегли тамо где не могу наћи храну. Често сам учила војнике да читају да би их ускоро видела где умиру. Свуда, побуњена браћа — у име чега? Моисуни и суша су довршавали посао. На северу су производили пушке које су биле претешке за рамена младића с јужне стране. Терет новца увек понеосу они који у правом часу умеју да подметну леђа! Била сам пред њима као пред инсектом који умире на леђима, исувише често само да бих посматрала. Мучење немоћи. Каква корист од терања мува које су се закачиле за трепавице ових људи на самрти? ... И сама сам била, на друму кроз шикару, стиснута у трупу неког старог аутобуса под ватром побуњеника, са сломљеном али тајанствено живахном ногом под мртвим телом једне црнкиње ...

Нисам се враћала. Године су пролазиле. Затим сам се вратила. Поново сам кренула. Где се лапта осећа као код куће, тамо зими, или овде лети?

Северна верзија, јужна верзија, исти стари ништавни рефрени поново залевани по целом свету; човек празнога срца окреће се верзији убице. Насиље и страх избијају из стихова:

Кореја, Вијетнам, Алжир
Белфаст, Ангола, Чиле, Србија
Бејрут, Афганистан, Совјет
Камбоџа, Курдистан, Сарајево, Могадин
Никарагва, Шри Ланка — кад ће то престати?
Свуда се љутимо на погрешне;
кад нам ништа не иде: жртвени јарци ...

За то време, овде се родила Андреја и одрастала Андреја у овој земљи са упадљивим дражима. Наравно да ме живот воли, да ме живот жели, али треба и разликовати жељу и смех, јер све је огрезло, све крвари — све је огрезло у крви.

Андреја је расла у земљи где је насиље које се чини људима много углађеније, у једној земљи где се тако често љуте на погрешне, где други (млад, стар, туђин) смејта у том преживелом друштву.

Једно вече, почетком године — у фебруару? — Андреја је изашла са својим љубљеним куваром и његовим другом, зидарем од двадесет и три године. И прећи дугеж им се придружио, један електричар, ња су се провозали по циришком Оберленду. Све се креће, све шече, све иде глатко ...

Често бих се нашла између две падине, у подножју. Видела бих камење и метке како се одбијају, ране како гноје, села која горе, како се од глади шире погледи и кожа се скупља. Али сигурно је најгоре било видети — јужна падина северна падина — народе који су болно прогонивши своју слободу похитали, пошто су је добили, да и сами постану целати својих суседа, радије него да покушају да живе — и пуште друге да живе — као слободни људи. Андреја је рођена у свету у коме бацају две стотине педесет хиљада деце која имају мање од пет година pro Woche¹, умрле од немаштине. Али коме значи овај број, овде, где готово све иде глатко, креће се, бубри, где други не постоји, а ако постоји, смејта.

Опили су у неки ресторани. Андреја је плаћила пиће. И још је дала тридесет франака за бензин. Вече се примиче крају.

Код нас, кад жена пусти сузу, остаје још мало црвенила на њеном капку! Браћа злочинци, младе убице себе самих, деца кољачи, послушници смрти ... Онај ко смета, уклањају га. Млади, стари, туђинци. Плотуни. Wegwerfen. Vernichtung. Endgültiglosung².

Андрејино тело пронађено је у каналу, у Кибурцу, близу Винтертурра. Кувар и зидар су признали, неколико дана касније, да су је задавили кашцем. Морали су да се одују стоголима о предње седнице кола како би ишло јаче сипегли, врло јако, све док не умре. Ни сувише пија-

¹ недељно

² Одбацивати. Уништење. Немилосрђе.

ни. Нијих дрогирани. Био је то само исход вечери где је кувар једно-
ствано хтео да се ослободи Андреје, јер му је, својим осећањима, доса-
ђивала.

Људи мора да су већ заборавили. Не можемо се љутити на њих:
све иде тако брзо! Сваки дан има своју дозу злочина и одбацивање. Сва-
ко има своје бриге, као што знате. Величанствена птица која је сувише
високо летела била је тако погођена плуском сачме у крило. На север-
ној падини су сада први мразеви, а јужну падину и не видим одавде. Те-
снац повија леђа још више, и ту је сигурно већ хладно. Ја више нисам у
годинама да бих се шетала тамо-амо.

„Пошто моје сузе не могу ништа, нек Његова крв тече за наше
спасање ...” Дуго сам у то веровала!

Али сада кад се ближим свом крају вечери, знам да, сасвим јед-
ноставно, свако дете, па чак и Исус, које се роди држи, добро скривен у
својој шаци, чеп бочице у којој је спавао зао дух ...

И да се још није родио онај који ће умести да је опет зачепи!

Али неће се смркнути док год ви то будете желели.

АН-ЛИЗ ГРОБЕТИ (1949, Ла Шо-де-Фон, Швајцарска), већ својим првим ро-
маном *Да би се умрло у фебруару* (1970) осваја Награду Жорж Никол. Револт — против
окорелог света у коме влада морал конвенционалног и одређена резигнација бића —
стварање, уништење и обнова, главне су интелектуалне, духовне и књижевне тенденци-
је које она следи, а које карактеришу нештелски дух почев од Сандрара. У њеном пи-
сању има доста страсти али и велике патње чији је тоналитет ауторка покушала да убла-
жи формом. Није важно да ли ћемо поверовати у њену причу, важно је продрети у њу,
у саму срж постојања. Ан-Лиз Гробети је добитница и награде Рамбер (1986) за збирку
приповедака *Зимски вереница* (1984). Такође је аутор романа *Позитивна нула* (1975),
Приче-каји (1986), *Бескрајно још* (1989) и прича *Лејла дама која уједи* (1992). Приче ко-
је објављујемо узете су из збирке *Лејла дама која уједи*.

Превод са француског ГОРИЦА ДЕДОВИЋ